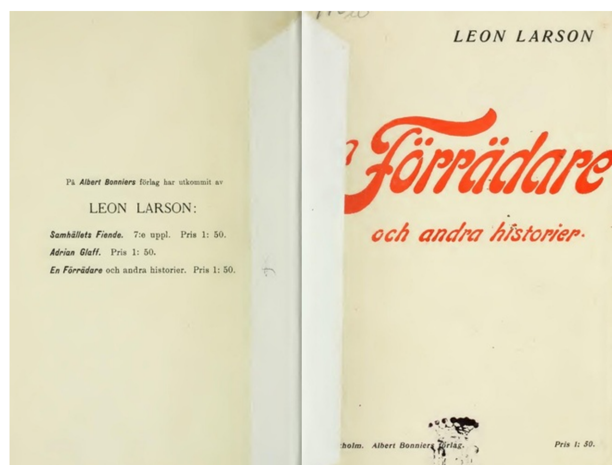

EN FÖRRÄDARE

OCH NÅGRA ANDRA HISTORIER AV

LEON LARSON

 STOCKHOLM ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1909

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör University of Toronto Libraries, har hämtats från The Internet Archive. Den anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i januari 2015 av Bert H.

EN FÖRRÄDARE

PERSONER.

ERIK BERGER, agitator, folkledare. MARIA, hans hustru. NILS GRANE, hans vän. SVEN LYNE, arbetare. ADRIAN GLAFF, riksdagsman. JOHANSON, arbetare. FALKMAN, fabrikör. Arbetare, män, kvinnor och barn.

—

Handlingen försiggår i en större industristad i våra dagar.

—

Första akten.

Ett enkelt rum. Väggar med gröna tapeter, en vit kakelugn i vänstra hörnet, till höger en dörr. Möbler: en pinnsoffa, med ett mindre bord framför, vid fönstret ett skrivbord, fyra stolar, två fåtöljer och en bokhylla, allt i rött. På väggen reproduktioner av några tavlor.

vid skrivbordet.

Om jag hade klarhet i detta och visste hurdan ställningen är, så vore det inte så farligt. Att det finns pengar i kassan, det vet jag, femtio tusen ungefär. Men hur långt räcker det åt fem tusen strejkande? Det blir bara tio kronor på man, sedan litar man på uttaxeringar och understöd från andra förbund. Det är ju gott och väl, men det värsta tänka de icke på: det att det kan bli repressalier och att strejken kan misslyckas ...

Reser sig upp och går häftigt av och an i rummet.

... och sedan, sedan, å det är så man kan bli galen...MARIA

in.

Vad är det nu, Erik, du ser så bekymrad ut?

BERGER.

Det är strejken jag tänker på.

MARIA

vårdslöst.

Sådant är du väl van vid.

Sätter sig och tar en tidning.

BERGER.

Van, visst är jag van, alltför van till och med. Men man kan ju tröttna på det någon gång.

MARIA.

Såå, det var underligt.

BERGER

häftigt.

Underligt — tycker du det är underligt då det biir strejk på strejk och galenskap på galenskap? Folket är ju som det vore från vettet. Det är som man hade att göra med en skock stora barn, barn utan förmåga att se längre än näsan räcker.

MARIA.

Säger du det nu? Förr var det annan ton i skällan.

BERGER.

Det var annan ton då, men det är andra tider nu.MARIA

ser på honom.

Har tiden förändrat sig, eller är det du som är förändrad?

BERGER

förvånad.

Förändrad ?

MARIA.

Ja visst, jag frågar bara, eftersom det var du som alltid predikade: gå på, gå på och slå ned.

Försmädligt.

Kommer du ihåg den tiden? Nu låter det så här: var försiktiga, kära vänner, var försiktiga för all del, annars bränns det.

BERGER.

Begriper inte du heller, Maria, att varför jag nu håller igen kommer sig endast av min omtanke för folket. Tror du att man sviker en sak, därför att man är rädd och försiktig om den? Tror du att jag inte älskar folket lika mycket som förr, och tror du inte att jag fortfarande vill kämpa för det? Jo, Maria, jag vill och jag skall. Rännstensungarnas blodsband slits inte så lätt.

MARIA.

När du säger't, så tror jag dig. Men varför är du då så fanatisk motståndare mot den här strejken?Maria, förstå mig! Jag ville gå med om vi hade utsikt att lyckas. Men när jag ser nederlaget för ögonen, då har jag inte samvete till att vara med. Jag tänker på de tusentals arbetarefamiljer som skulle sjunka ned i det djupaste elände efter ett nederlag. Jag har sett sådant förr, och den synen är jag rädd för. Därför vill jag motarbeta strejken, för att den är ett brott.

MARIA

reser sig.

Då sviker du!

BERGER

häftigt.

Tig, Maria, sådant begriper du inte.

MARIA

försmädligt.

Nej, kvinnan begriper ingenting. Men likafullt är det du som har lärt mig det där.

Det knackar på dörren.

BERGER.

Stig in.

MARIA.

Ja, jag går väl, jag, men jag vill säga dig något mera en annan gång.

Går.Gärna det.

Reser sig och går mot dörren.

FALKMAN

in. Han är en äldre man med öppna, ärliga drag.

God dag, god dag, herr Berger. Förlåt jag besvärar, men jag hade något för mig viktigt att tala med herr Berger om, för så vitt det är tillåtet.

BERGER.

För all del. Kan jag stå till tjänst, skall jag gärna det.

Bjuder Falkman en stol.

Sitt ned, så få vi språka.

FALKMAN.

Tack, tack.

Sätter sig, lägger hatten på bordet.

Ja, det var om den där tillämnade strejken jag ville tala.

Ser frågande på Berger.

BERGER.

Ja, fortsätt, jag förstår.

FALKMAN.

Det skall ju bli strejk inom den industri där jag har min verksamhet. Striden gäller ju en del sanitära förhållanden vid vissa fabriker samt kortare arbetstid,BERGER.

Ja, jag känner till det.

FALKMAN.

Ja, nu är det så att jag på min verkstad sedan ett par år tillbaka har infört både den arbetstid man vill strejka för samt de där andra förhållandena i sanitärt hänseende.

BERGER.

Ja, det känner jag också till.

FALKMAN.

Men vad i herrans namn skall man då strejka för hos mig?

BERGER.

Sympatistrejk.

FALKMAN.

Sympatistrejk, det är ju detsamma som sympatistryk. Eller hur? Skall jag ha stryk, därför att andra arbetsgivare icke bevilja arbetarna det som de begära, men som jag givit dem, innan de begärde det? Är det rim och reson? Vad säger herr Berger?

BERGER

besvärad.

Jag säger ingenting och kan ingenting göra åt saken.FALKMAN.

Inte det, men herr Berger har ju folkets öra.

BERGER nickar jakande.

FALKMAN.

Nå då så ...

BERGER.

Jag är lika maktlös som herr Falkman i detta fall.

FALKMAN.

Mycket sorgligt i sanning.

Funderar en stund medan Berger ser på honom.

Om det blir strejk, är det för mig detsamma som ruin.

BERGER

rycker till.

Vad!?

FALKMAN.

Dåliga konjunkturer är det, och konkurrensen är för våldsam. Många arbetsgivare komma att duka under, andra att vinna det vi och arbetarna förlora.

BERGER.

Tja, så går det till i krig.

FALKMAN.

Kan det inte ordnas på annat sätt? Det här är ju alldeles upp- och nedvänt.BERGER.

Det är mycket här i världen.

FALKMAN.

Ja, jag får väl gå då och hoppas ni förlåter jag besvärat.

Går mot dörren.

BERGER.

Å, för all del, ingen orsak.

FALKMAN.

Farväl!

Går.

BERGER.

Adjö.

Går oroligt fram och åter i rummet.

Ja, sådant är kriget i sanning. Vanvettigt, omotiverat. Den som beviljat arbetarna det de nu begära, han kanske går omkull för att andra inte ha gjort som han.

MARIA in. Retligt.

Får jag stiga på?

BERGER.

Var så god.

MARIA.

Fina besök får den store arbetareledaren ta emot. Jo, jag tackar jag, fint ska det vara!Ja, Falkman var här för att höra hur det går med den tillämnade strejken.

MARIA

hånfullt.

Och det upplyste du om.

BERGER.

Ja och nej. Hur så?

MARIA.

BERGER.

Det jag kunde upplysa om, det gjorde jag. Och så upplyste han om en del saker.

MARIA.

Kan tro det. Ömsesidigt förtroende.

BERGER.

Så långt det kan gå mellan mig och honom.

Sätter sig.

Ja, han meddelade mig, kort och gott, att han blir ruinerad, om det blir strejk, och vidare att han är den ende som för länge sedan beviljat arbetarna det de nu vilja ha.

MARIA

hånfullt.

Så synd om den stackars fattige arbetsgivaren, som är så snäll mot sina arbetare, att han inte skinnar dem inpå bara kroppen.BERGER mycket lugnt.

Ja, det är verkligen en hygglig gammal borgare, som inte vill en katt för när.

MARIA.

Så lät det inte förr om herrar arbetsgivare. Då var varenda en en blodsugare.

BERGER.

Jag kände dem inte så noga då.

Riktar blicken på Maria.

Och varför skulle jag inte tala väl om en människa då jag vet att han är mycket god?

MARIA

hånande.

Gulle dej, så rart han talar.

BERGER

oberörd av Marias hån.

Ja, man får inte vara simpel.

MARIA.

Jag förstår dig inte i dag.

BERGER.

Kan nog hända det.

MARIA.

En annan gång kanske jag förstår dig bättre.

Går mot dörren.Maria!

MARIA

vänder sig om.

Ja, är det något?

BERGER.

Säg, Maria, inte ska väl vi vara onda på varandra? Du vet nog så väl att jag menar det bästa, då jag vill uppskjuta strejken till en annan gång.

MARIA.

Det förstår jag, men jag tycker inte om det där försiktiga och räddhågsna hos dig. Jag vill se dig som du var förr, ung och stark och trotsande hela världen.

BERGER.

Är jag då inte ung och stark längre?

MARIA.

Visst är du ung till åren, men det är något som fattas i alla fall.

BERGER.

Håller du inte av mig för den skull?

MARIA.

Visst håller jag av dig.

Stryker honom över pannan.

Men glöm inte bort att du är en folkledare som jag tror på, och alla dina kamrater med.

2. — En förrädare.BERGER efter en stund.

Maria, jag vill göra dig riktigt glad i dag.

MARIA.

Vill du inte det alltid?

BERGER.

Jo, men jag kan det inte alltid.

MARIA.

Det kan du visst det, bara du vill.

BERGER.

Tror du? Men i dag skall du få något av mig. Kan du gissa?

MARIA.

Nej, det kan jag inte.

BERGER

dröjande.

Du har alltid längtat efter en klocka, och det skall du få i dag.

MARIA.

O, du min lilla gullgosse!

Smeker honom. Efter en stund tvekande.

Men har du råd?

BERGER.

Jo, jag har lagt undan litet, du.MARIA

tvekande som förut.

Men ha vi rätt att köpa lyxsaker nu, då det biir strejk, då så många av kamraterna få svälta och fara illa? Kan vi inte vänta?

BERGER

tar hennes händer.

Käraste Maria, vad du är ömhjärtad... Men inte gör det något om du får klockan i dag.

MARIA.

Men vi vänta i alla fall, och så skall jag tacka dig i förväg ända tills det blir bättre tider.

BERGER.

Som du vill, Maria.

Det knackar.

Stig in.

Maria skyndar ut.

LYNE

in. Det är en lång, smärt man, med mörkt hår nedkammat över pannan och skarpa, markerade drag.

God dag, Berger.

BERGER.

God dag, Lyne. Något nytt?

LYNE

medan han sätter sig.

Ånej, inte mer än vad du kan förstå. Hade du stannat kvar i går, så hade du också vetat det.Men du visste ju att jag hade trängande expeditionsarbete, och det kunde jag ju inte försinka. Ja, jag höll ju mitt anförande och gjorde vad jag kunde.

LYNE.

Jo, det var fan till anförande. Du talade ju emot strejken och sökte hindra den.

BERGER.

Ja visst, det var ju min skyldighet.

LYNE.

Men då folket vill strejka, skall man inte hindra det.

BERGER.

Varför inte, då strejken är dum och urfånig? Det är ett brott att tala om strejk nu, då vintern står för dörren och det är dåliga tider.

LYNE

ser på Berger.

Jag förstår dig inte, Berger. Du var den hätskaste förr, och nu är du den lamaste. Tänker du svika oss, eller bli

riksdagsman?

Intetdera. Men det ser

BERGER.

LYNE.

nästan så ut.Det är besynnerligt med er, att så snart man inte följer er i vått och torrt, så vädrar ni något fanstyg och kallar en för förrädare. Kan man inte ha olika åsikter om en strejks berättigande lika väl som om allting annat?

LYNE.

Nu ska vi inte tala om det, ty strejken är redan beslutad.

BERGER

reser sig mycket förvånad.

Redan beslutad?

LYNE.

Ja, mötet uppsköts tills i morse, och då beslöts strejk genast.

BERGER.

Är ni då galna! Det är ju alldeles huvudlöst.

LYNE.

r> o o

Saa.

BERGER.

Visst fan är det det. Vi vet ju ingenting om vad vi få i understöd. Ingenting planlagt, ingenting ordnat, bara köra huvudet i väggen.

LYNE.

Det där kommer av sig själv.Gud, vilken kolartro ni måtte ha!... Men hur går det med den Falkmanska fabriken? Ska den också med?

LYNE.

Ja visst. Det är ju alldeles klart. Allt skall stoppas, var enda maskin, vartenda hjul skall sluta surra, och varenda arbetare skall ut om de vilja eller ej.

BERGER.

Om de inte vilja...

LYNE

hårt.

Då få de akta sig själva.

BERGER.

Men ha ni då inte tänkt på att de Falkmanska arbetarna icke ha någon orsak att strejka? De ha ju allting beviljat.

LYNE.

De måste gå med för disciplinens skull.

Det knackar.

BERGER

reser sig.

Stig in.

Till Lyne.

Då tror jag ni begå en dundrande orättvisa och en dumhet.ADRIAN GLAFF

in. I glasögon. Hälsar på Berger ntan att låtsas se Lyne som visar sitt missnöje med besöket genom stumt minspel.

Jag har något viktigt att tala med herr Berger om.

Får se Lyne.

Å förlåt! God dag, god dag, herr Lyne, hur står det till? Jag såg er inte från början, mina ögon är litet svaga. För mycket studier, och arbete i riksdagen och i kommittéer, se.

Till Berger.

Jag förmodar att herr Berger inte har något emot att jag slår mig ner för ett ögonblick.

BERGER.

För all del, slå er ned.

LYNE till Berger.

Jag får väl gå nu. Men en sak till — du har väl inte något emot att hålla ett föredrag endera dagen?

BERGER.

Nej, stöt på mig bara.

LYNE.

På onsdag bestämma vi.

BERGER

ser i en anteckningsbok.

Ja, då är jag i tillfälle.LYNE.

Adjö med dig då.

Hälsar kallt på Glaff. Går.

Adjö.

fall.

BERGER.

Jag hoppas det skall gå bra i alla

Sätter sig.

GLAFF.

Jag tycker inte om den där långa Lyne, han ser så hotfull och lömsk ut, att man nästan kan bli rädd för honom.

BERGER.

Inte är han så farlig! Lite för het på gröten, men annars en bra pojke.

GLAFF.

Ja, ja, men vi skulle tala om den där strejken som är ifrågasatt nu i dagarna. Vi däruppe kan inte i partiets intresse gå med på något sådant. Och mest är vi rädda för den Falkmanska historien, för den kan göra att vi förlora alla sympatier. Och se sympatier måste vi ha nu vid riks-dagsmannavalet, annars få vi inga röster. Så vi måste se på partiets intresse först och främst.

BERGER.

Ja, jag förstår, jag förstår.GLAFF.

Ja, det är roligt det, och då hoppas vi att herr Berger gör allt för att hindra strejkens utbrott.

BERGER.

Strejken är redan beslutad.

GLAFF

förvånad.

När då?

BERGER.

I morse, innan fan fått tofflorna på sig.

GLAFF.

Utbruten redan!

Betänksamt.

Ja, då har saken ett annat läge, så då få vi tänka på något annat för att förta verkningarna.

BERGER.

På vad sätt?

GLAFF.

Jag vet inte ännu. Men då måste jag genast i väg för att rådslå med de andra om hur vi böra ställa oss.

Reser sig upp.

Ja, farväl då så länge, vi träffas kanske sedan.

BERGER. som rest sig.

Ja, men besluta något klokt, så vi alla ha nytta av det.GLAFF. i dörren.

Vi besluta alltid klokt.

Går.

BERGER

ensam.

Kan just undra vad gubbarna nu tänka besluta. Bara det nu inte blir alltför politiskt klokt.

Det knackar på dörren.

Se så för fan, kan undra vem det nu är som kommer. Stig in.

NILS GRANE

in. Ung och allvarlig, men med ett glatt utseende.

God middag, Erik!

BERGER reser sig.

Så, är det du Sven. Välkommen. Jag ville gärna tala med dig.

GRANE.

Ja, jag kom hit för att tala med dig om strejken. Det är en fördömd röra som ni ställer till. Man vet ju varken ut eller in. Vad säger du?

BERGER.

Instämmer.

GRANE.

Ja, jag vet ju att du är emot den. Vad tänker du nu göra?BERGER.

Begränsa strejken om det är möjligt.

GRÅNE.

Gör det. Människorna äro ju som galna, de se ju bara rätt i allt.

BERGER.

Agitationen!

GRANE.

Agitationen! Vem sköter den...

per på den andre.

...och vem har skött den?

BERGER

besvärad.

Jo, det var jag, nu är det andra som följa mina spår.

GRANE.

Jag varnade dig.

BERGER.

Då var jag yngre och hörde inte mer än mina egna ord.

GRANE.

Och nu?

BERGER.

Är det försent.

Det knackar.

Stig in. I dag springer här människor oav-brutet. Alla fråga mig och alla förebrå mig. Det är inte roligt.

GRANE.

Kan tro det —----------

Johansson in jämte en fabriksarbetare och en kvinna. De stanna vid dörren och hälsa. Berger, som rest sig, ser frågande på dem.

JOHANSON.

Jo si vi ä’ från Falkmans fabrik, och kvi ha kommit hit för att fråga om en sak.

BERGER.

Sitt ner, så få vi språka.

Sätter fram stolar.

JOHANSON.

Tack, tack, men vi ska inte bli så långrandiga.

De sätta sig.

BERGER.

Jaså, ni är anställda hos Falkman?

JOHANSON.

Ja vi ä’ det... Nu skall det ju bli strejk, men vi, en del på fabriken, inse inte varför vi ska gå med. Vi ha ju fått allting beviljat.

BERGER.

Ja, det vet jag. Men ni sade att en del av arbetarna ville stanna kvar. Är det inte alla?JOHANSON.

Nej se, det är några unga, som gå med på strejken, och di kallar oss för strejkbrytare.

Häftigt och bittert.

Är det inte fan att jag som tillhört föreningen i femton år ska skällas för strejkbrytare av några valpar som tro sig veta allting. Men nu ha vi kommit hit för att höra herr Bergers mening om det här.

BERGER.

ja, något måste vi göra. Om inte strejken brutit ut så tidigt, så hade något kunnat göras. Nu få vi se vad vi kan.

JOHANSON

förväntansfull!.

Tror Berger att det går för sig? Se di där unga ä* svåra att tas med nu för tiden.

BERGER.

Åja, så farligt är det väl inte, något skall man väl kunna göra.

JOHANSON.

Ja, det var ju roligt det.

Reser sig, de andra även. Det knackar.

BERGER.

Stig in.

Lyne in. När han får se Johanson och de båda andra, rycker han till och ser hotande på dem.JOHANSON.

Titta du, jag tål att se på.

Strejkbry...

LYNE.

Hejdar sig.

BERGER.

häftigt.

Stopp, Lyne, vet vad du säger.

JOHANSON.

Ja, vi gå väl, herr Berger, och jag hoppas att något blir gjort för oss.

Hälsar och går med de andra.

LYNE.

Jaså, Erik Berger, det har gått så långt, att du tänker föra deras talan.

BERGER.

Varför inte, då deras sak är rättvis?

LYNE

häftigt

Rättvis eller ej, så angår det oss inte. Nu vill jag meddela dig att det blir strejk över hela linjen, och varenda man skall ut. Det är det sista beslutet. Och även Falkmans arbetare ska ut för disciplinens skull. Förstår du.

Sång och rop utanför, och tramp av hundrade fötter. Alla tre gå till fönstret.

Hör du folkets sång.BERGER.

Väl hör jag...

Det hurras utanför.

LYNE

bittert.

Nu hurra de för dig, men tonen vore nog en annan, om de visste att du försvarade Falkmans arbetare.

BERGER.

Det kunna de få reda på.

LYNE.

Akta dig för det, folket vill inte leka längre.

BERGER.

Jag vill inte heller leka, och inte heller vill jag bli en brottsling.

LYNE

häftigt.

Du sviker oss, Berger.

Går och slår dörren hårt igen efter sig.

BERGER ser på Gråne.

Må då striden börja.

GRÅNE.

Jag står vid din sida ...Andra akten.

En skogsbacke med bergknallar. Till höger en stenhög, bråte och annat. Molnbetäckt himmel; regnskurar piska

då och då marken. Konturerna av en stad i bakgrunden. Arbetare, män och kvinnor, gå fram och åter över scenen. De se alla luggslitna ut, bleka och förfrusna.

FÖRSTA ARBETAREN, vrider frusen sina händer.

Vad tror du om striden?

ANDRA ARBETAREN.

Vad skall jag tro?

FÖRSTA ARBETAREN.

Ja du, jag vet inte heller vad jag ska tänka. Det är ingen som vet det.

ANDRA ARBETAREN.

Jo du, kvinnorna där hemma de veta't allt.

FÖRSTA ARBETAREN.

Men de tiga de.ANDRA ARBETAREN.

Jojo, de bli inte fetare om de skrika.

FÖRSTA ARBETAREN.

Men värst är det med ungarna.

Maria och Lyne in. De samtala.

ANDRA ARBETAREN.

Det gor'en ont när en tänker på't...

FÖRSTA ARBETAREN, pekar på Maria.

Är det inte Bergers hustru?

ANDRA ARBETAREN.

Jo men är det så. Hon har väl sin skuld till eländet.

FÖRSTA ARBETAREN.

Nog har di det. Men di svälta inte di. Bara kommendera oss ut. Sen, när det kniper, dra di sig tillbaka.

FÖRSTA ARBETAREN.

Ja, såna äJ di. Tvi vale!

Spottar. De gå, och se hotande på Maria.

MARIA

skrämd till Lyne.

Varför se människorna så hotfullt på mig? Det är som om jag vore skuld till eländet.

3. — En förrädare.LYNE.

Du är ju gift med Berger.

MARIA.

Än sen? Skall jag bli lidande för det... Jag tror nästan att människorna mist förståndet.

LYNE.

Tror du! Men det är bara svälten, ser du, som gör dem litet otåliga och misstänksamma. Därför tro de att du också

är —

MARIA.

avbrytande.

Förrädare menar du.

LYNE.

Just!

MARIA.

Men det är vansinnigt. Det är ju jag som hela tiden velat att han skulle vara litet mera karl för sin hatt.

LYNE.

Det vet inte folket, säg dem det.

MARIA.

Jag?

LYNE.

Visst, sjung ut din mening och förklara dig.

MARIA.

Det kan jag inte.LYNE.

Varför?

MARIA.

Han är dock min man.

LYNE

föraktfullt och hetsigt.

Din man! Men om din man förrått vår sak, så är det din skyldighet mot oss att säga ifrån på vilken sida du står, annars är du själv liktydig med en förrädare. Vet du vad som viskas här ute bland massorna? Jo, att Berger tagit mutor av Falkman och andra fabrikanter för att han skulle motarbeta strejken. Och för att han skulle giva Falkmans arbetare moralisk rätt att bliva strejkbrytare.

MARIA

upprörd.

Nej, nej, det kan jag aldrig tro! Berger har dock alltid varit hederlig, säga vad man vill annars om honom.

LYNE.

Så där ja, visst är han oskyldig, oskyldig som ett lamm... Men var det inte du som berättade att Falkman varit uppe och besökt honom? Samma dag blev du erbjuden en klocka av honom. Var tror du man får pengar till sådant ifrån? Sparat, säger du. Bah, tro’t den som vill. Nej, du, det är nog lik i lasten.MARIA.

Ja, det stämmer... Men inte tror jag han blivit mutad. Ni inbilla er så mycket.

LYNE.

Nå vänta, sedan komma strejkbrytarna upp till honom, och då ger han dem rätt att arbeta. Är det inte litet misstänkt? Och tror du inte att man kan draga både den ena och den andra slutledningen av sådant. Tror du att det hänger rätt ihop? Nej du, något är det.

Ser forskande på Maria.

MARIA.

Men det är ju förfärligt, om det är sant.

LYNE

hårt.

Förfärligt, och brottsligt, det är en dödssynd. Och en sådan vill du tro på.

MARIA.

Jag skall förklara mig.

LYNE.

I talarstolen ?

MARIA.

Ja.

LYNE.

Det är rätt, rentvå dig! Jag visste väl att inte Maria Berger skulle svika fanan.MARIA.

Jag sviker inte, även om Erik har gjort det. Men nu gå vi ned till talarstolen, Adrian Glaff skall tala.

Berger och Gråne in; de samtala ivrigt.

BERGER.

Gråne, säg mig varför livet är så bittert och varför allt skall vändas i ondo? Vet du, jag är rädd för människorna, och när jag ser dem vill jag gömma mig för dem. De se så hatfulla och onda ut, och det ser nästan ut som om de betraktade mig som en brottsling. Vad har jag gjort dem för ont? Har jag svikit kanhända?... Ibland tror jag det, och då skäms jag för mig själv och önskar mig döden. Men jag har ju inte svikit. Jag kunde väl inte tillråda strejken, då jag såg armodet och nederlaget för ögonen... Nej, nej, jag kunde det inte...

GRANE,

Tvivla inte, Erik. Vad du har gjort är rätt, och det hade varit samvetslöst att handla annorlunda.

BERGER.

Jag tror det, Grane, jag tror dig, men jag tvivlar på att jag har kraft att fortsätta. Jag känner mig så ensam och utstött, då jag ser alla dessa tusen hatfulla ögon emot mig...GRÅNE.

Mod bara, mod.

BERGER.

Jag önskar jag hade ett lejons mod, för nu behövs det. Men jag känner mig snarare som ett barn, en stackare, som borde gå hem och gråta hos sin mamma i stället för att stå på folkmöten.

GRÅNE.

Å, Erik, bliv den du var förr, då du som en ung gud slog ned alla hinder. Då följde dig segern.

BERGER

bittert.

Det var då, men nu... Då trodde jag att jag hade rätt, men nu ser jag att jag hade orätt. Inte så till vida att folkets sak var orättvis, men det orättvisa låg i att i tid och otid leka med elden, och frammana de onda lidelserna. Nu inser jag det, men för sent. När jag nu slåss, är det mot min egen ungdoms forsyndelser, och det är som att trampa

på sitt eget hjärta. Det är mer än bittert.

GRÅNE.

Jag förstår hur det skall kännas, men man måste svälja även det bittraste.

Ser på klockan.Men nu är det visst tid för dig att gå upp i talarstolen,

BERGER.

Det biir ingen lek.

Dröjer.

GRÅNE.

Hämta mod bara.

Första och andra arbetaren in. Samtala.

BERGER.

Gott, jag skall, om så hela världen vore emot mig.

De gå.

FÖRSTA ARBETAREN.

Där gick han, du...

ANDRA ARBETAREN.

Jag såg'en.

FÖRSTA ARBETAREN.

Det är allt en skön gosse det, du.

ANDRA ARBETAREN.

Fy, jag gitter knappast tänka på'n!

FÖRSTA ARBETAREN.

Men man måste't, hur det än äcklar en. Man måste ta en så'n gynnare vid örat en gång. Först går han och predikar och predikar om strejk å så'nt där, men när det gäller kryperhan fegt undan. Men det värsta är väl att han har tagit mutor, du.

ANDRA ARBETAREN.

förvånad.

Sa' du mutor?

FÖRSTA ARBETAREN.

Det sägs att han fått av Falkman och de andra för att han skall ställa till splittring inom oss. De ä' fint, va?! Å en så'n har man trott på.

ANDRA ARBETAREN.

Ja, fy för attan ...

Mummel och sorl bakom scenen.

Nu ska han visst börja, den rackarn. Ska vi gå å höra'n?

FÖRSTA ARBETAREN.

Ja, låt oss det.

De gå åt vänster. Bergers röst höres bakom scenen, då och då avbruten av mummel och sorl. På scenen gå arbetare och arbeterskor och samtala, ibland lyssnande åt det håll, hvarifrån Bergers röst kommer.

BERGER.

Kamrater!

'pEånskratt och rop ur hopen:

Förrädare! Vi är inte kamrater med en förrädare!)

BERGER.

Kamrat eller ej, förrädare eller ej, ni få kalla mig vad ni vill, men jag vill ännu engång säga mitt hjärtas mening om den strejk ni ha satt i gång.

RÖSTER UR HOPEN.

Vi ha satt i gång! Sicken fan! Var det inte han som började!

BERGER.

Det är sant att jag har uppmanat till strejk, men inte till denna. Jag har motarbetat den så mycket jag har förmått och så långt min befogenhet sträcker sig. Jag såg att ett nederlag var oundvikligt i dessa tider. Jag tänkte på edra hustrur och edra barn som svälta där hemma, på den stundande vintern med kyla och mörker, och jag blev rädd för en lång vinters arbetslöshet. Därför varnade jag er. Kan ni inte förstå mitt ärliga uppsåt i detta fall?

Hånskratt och rop ur hopen.

BERGER.

Ännu en sak som jag vill lägga er på hjärtat: er strejk hos Falkman var orättvis.

Våldsamma skrän, visslingar och oljud samt rop:

Ned med talaren, ned med förrädaren! Död åt honom!

BERGER.

Får jag fortsätta?

Rop: ja och nej. Nejropen tilltaga i styrka. Bergers röst höres efter en stund över folkmassans oljud.Jag skall sluta då, kamrater, en annan gång

kanske vi träffas.

Oljad och skrän.

Kamrater, jag sviker ändå inte er sak.

Tilltagande oljud och tramp som av tumult bakom scenen. Rop:

Död åt förrädaren. Slå ned honom.

LYNE.

Kamrater, jag vill säga er några ord.

Hans röst drunknar för ett ögonblick i sorlet, men sedan hörs den igen.

Kamrater!

Förste arbetarens röst.

Tyst, kamrater, Lyne vill säga oss något. Rop:

Lyne skall tala. Tyst, kamrater, Lyne skall

tala.

Sorlet dör bort så småningom.

LYNE.

Ja, jag vill endast säga att herr Berger är en förrädare.

Instämmanden, bravorop.

Det är en man som är köpt av kapitalisterna. Han har tagit mutor av dem och med berått mod sålt oss åt överklassen.

Rop:

Hör, hör! Ned med Berger!BERGER

med våldsam och upprörd röst.

Kamrater, får jag försvara mig!

FÖRSTA ARBETAREN.

Det behövs inte, förrädare!

RÖSTER UR HOPEN.

Instämmes, instämmes. Slå'n på käften. Ned med Judas!

BERGER som förut.

Kamrater, jag svär att det är osanning!

RÖSTER UR HOPEN.

Hör ni, hör på den, hör! Judas vill svära. Ned med Judas!

BERGER.

Jag fordrar det.

FÖRSTA ARBETAREN.

Begå ingen mened, Berger.

RÖSTER UR HOPEN.

Bravo!

GRÅNE.

Kamrater, får jag säga några ord.

Sorlet minskas för ett ögonblick, dock icke så att det helt avstannar.Jag vill som vän till Berger protestera mot sådana beskyllningar som att Berger skulle ha tagit emot mutor. Det är skamligt och ohederligt...

(Sorl och rop:

Ned med talaren, han vill försvara en förrädare. Död åt honom!)

GRANE.

Jag vill endast säga att hederliga människor icke döma en man ohörd.

Sorl och oljud, enstaka visslingar.

Kamrater, ni borde skämmas att uppträda som en hop osnutna lymlar.

Våldsamt oljud, tumult och ursinniga rop:

Sparka ned talaren. Han är en förrädare. Ge’n stryk.

GRANE.

Kamrater...

LYNE.

Nej, nu kan det vara nog, han står och förolämpar oss. Och båda två hålla de nog ihop. Vem vet om de inte ha delat mutorna.

GRANE.

rytande.

Vet hut!

Tilltagande tumult och skrän. Det låter som våldsamt slagsmål. Berger och Grane in, sönderrivna och nedsmutsade. Berger utan hatt, och blodig i ansiktet Han vacklar och stöder sig mot Grane.BERGER bittert och matt.

Även detta skulle ske. O, Gud, vad livet är tungt.

GRANE.

Ja, sådant är det nu en gång. Bara förödmjukelser och hån. Det bästa man känner inom sig skall trampas i dyn. Fy fan, jag tror inte på folket längre.

BERGER.

Så får man inte säga.

GRANE.

Inte det?

BERGER.

Nej, folket är nog gott, men de rår inte för att de gör som de gör.

GRANE.

Vem rår för det då?

BERGER.

Vem vet... det är väl många orsaker. Men jag vet ingenting om dem. Jag har väl min del i det också. Alla äro vi skyldiga.

GRANE.

Jag ger tusan i att grubbla över orsakeroch annat, men då jag ser att människorna uppföra sig som dårar, då blir jag arg.

BERGER

trött.

Förlåt dem, ty de veta icke vad de göra, står det i skriften.Tredje akten.

Samma rum som i första akten. Ett par fönsterrutor äro sönderslagna, rummet i oordning, Berger, med bindel om huvudet, sitter på en stol. Han ser sjuk och matt ut. Gråne går omkring och ordnar rummet.

GRÅNE

tar upp en sten från golvet.

Folkets tack!

Berger nickar och ler bittert.

GRÅNE

tar en annan sten.

Folkets kärlek är min belöning.

BERGER.

Ja, kärleken har många former, och ena formen heter hat.

GRÅNE

tar en tredje sten.

Det är ju ändå fan vad du måtte vara älskad.BERGER.

Jag tror det.

GRÅNE.

Är du inte glad?

BERGER.

Jo, som på Golgata.

GRÅNE.

Snart får du kransen också.

BERGER.

Det gläder mig.

GRÅNE.

Å, nöjet är måttligt.

BERGER.

Men sen kommer slutet.

Det knackar på dörren.

GRÅNE.

Stig in.

Går mot dörren.

JOHANSON.

in. Står vid dörren och ser mörk ut.

BERGER.

Vad vill Johanson?

JOHANSON.

Hå, vad jag vill är både mycket och litet.Såå.

BERGER.

JOHANSON.

Nog ville jag säga något...

BERGER.

Sitt ned, Johanson, och tala om vad ni har på hjärtat.

JOHANSON.

Det jag vill säga kan jag kläcka ur mig stående.

BERGER.

Var så god.

JOHANSON.

Jo, jag ska bara säga att det är simpelt gjort av er att först under långa tider predika strejk. Så blir det strejk, och då vill inte ni. Då blir det splittring inom lägret, och vi bli strejkbrytare...

BERGER.

avbrytande.

Vad är det Johanson säger? Inte har jag manat till den här strejken.

JOHANSON.

Stopp, Berger, det är jag som talar.

Fortsätt,

BERGER

undergivet.

Johanson.

4. — En förrädare.JOHANSON.

Vi blev strejkbrytare, för vi trodde att det var ärligt spel. Men det var det inte, för Berger var mutad.

BERGER

upprusande och ursinnig.

Vad säger ni, människa!

JOHANSON.

Jo, jag säger att Berger tog mutor för att ställa till splittring inom arbetarelägret. Och det var simpelt. Vi hade aldrig blivit strejkbrytare, om vi vetat huru det hängt ihop.

BERGER

bittert.

Gud i himlen!

JOHANSON.

Och vi som trodde på herr Berger, trodde som man tror på en gud. Men så kan man missta sig på människor.

Skrattar bittert.

Men nu har jag sagt vad jag ska, och jag hoppas du minns det, din Judas.

Går.

BERGER

förtvivlad.

Äro människorna galna, eller är det jag som är det?!GRÅNE.

Säg det, du.

BERGER, för sig själv.

Vad har jag gjort, eftersom jag skall straffas ?

GRÅNE.

Varit klok... en gång.

BERGER.

Är det nu också ett brott!

GRÅNE.

Man ska inte vara klok, för då går det åt fanders ... åtminstone i det här fallet.

Det knackar.

BERGER.

Stig in.

ADRIAN GLAFF

in. Yiktig min, hög och oåtkomlig.

Jag trodde att Berger inte var hemma i det här taget.

BERGER.

Hur så?

GLAFF.

Jo, efter vad som är uppdagat, kan det ju inte vara så trevligt att stanna hemma.

BERGER.

Vad är uppdagat?GLAFF

överlägset.

Vet inte Berger det... det där om mutorna.

BERGER. reser sig upp.

Människa!!

GRANE.

Vet hut, karl.

GLAFF. något tamare.

Se så, inte så häftigt, mina herrar, inte så häftigt.

BERGER.

Vad menar ni, tror ni på mutorna?

GLAFF.

undvikande.

Ja, efter vad ryktena förtälja så är det ju verkligen något misstänkt. Men å andra sidan kan man ju ha misstagit

sig.

Ser på Berger.

BERGER.

Nå, vad vill nu herr Glaff med detta.

GLAFF.

Jo, som Berger kan förstå, så måste styrelsen behandla en sak av sådan vikt. Man kan inte för samvetsfridens skull blunda med en sådan sak, utan den måste utredas.

Ser på Berger.BERGER

otåligt.

Nå?

GLAFF.

Som sagt, har nu styrelsen behandlat saken och funnit sig föranlåten på grund av frågans ömtåliga natur och på grund av det stundande valet, att för en tid framåt suspendera herr Berger. Men...

BERGER

avbrytande.

Alltså är det jag som skall straffas för människornas lögner och för er egen dumhets skull. Var det inte jag som motarbetade strejken ?

GLAFF.

Ja, men det påstås ...

BERGER

avbrytande.

Det påstås och påstås och påstås. Har ni någon grund för det som påstås?

GLAFF

sökande.

Men herr Berger må väl erkänna att det verkar något misstänkt.

BERGER.

Det är som om hela världen sammansvurit sig emot mig. Det finns knappast en som intetror att jag är en lögnare, en förbrytare, en Judas.

GLAFF.

Men herr Berger...

BERGER går em ot Glaff.

Tror ni att jag är en förrädare, tror ni att jag är en usling?

GLAFF

drar sig förskräckt tillbaka.

Men herr Berger...

BERGER.

Säg, människa, vad tror ni, vad vet ni. Vågar ni säga mig det i ansiktet?

GLAFF.

Inte så häftigt, herr Berger, inte så häftigt det är ingen som har påstått det med bestämdhet.

BERGER.

Men man har dragit sina slutsatser.

GLAFF.

Just det ja, fast det...

BERGER.

Och för den skull ha ni kastat mig på sophögen.GLAFF

slår ut med händerna.

Bevare oss väl! Det är ingen som har gjort det. Då saken är utredd, är herr Berger naturligtvis välkommen tillbaka ...

smickrande.

... för att med sin kända förmåga arbeta för vår ädla sak.

BERGER

hånfullt och bittert.

Så storsinnat.

GLAFF.

Ja, vi gjorde verkligen vad som stod i vår förmåga att göra. Och jag smickrar mig med att jag för min del lade ett par ord i vågskålen till herr Bergers fördel. Men tiden är ju synnerligen kritisk, valet stundar, och vi måste ha rena papper för att icke stöta oss för mycket med arbetarna. Det förstår nog herr Berger ganska väl.

BERGER

mörkt.

Jag förstår så väl, att jag är det smutsiga papperet som generar herrarna.

Går hotande mot Glaff.

Jag börjar också bli generad av herrarna.

GLAFF.

drar sig förskräckt mot dörren.

Det är kanske så gott att jag avlägsnarmig. Herr Berger är trött och behöver vila. Så jag ber att få avlägsna mig.

BERGER.

Så gärna, så gärna.

GLAFF.

Men jag skall först be att få överlämna protokollsutdraget över beslutet.

Tar upp ett papper ur fickan och lämnar det till Berger.

Se här är det. Var så god.

BERGER

tar emot det och skrynklar ihop det i handen.

Se här är mitt svar.

Kastar det efter Glaff.

GLAFF.

bugar sig brådskande.

Adjö, herrarna. Herr Berger är säkert mycket nervös.

Går.

BERGER till Grane.

Det kliar verkligen i fingrarna att inte få ge den fördömda räven ett kok stryk.

GRANE.

Det förvånar mig inte.BERGER

tar upp papperet från golvet.

Detta är betyget efter femton års trogen tjänst.

Skrattar bittert.

En förolämpning, ett slag i ansiktet.

Sätter sig.

GRANE.

Tror du ännu?

BERGER.

Nog är det svårt att tro, men jag vill inte tro att människorna äro sådana de äro. Allt är som en dröm, så underligt och upp- och nedvänt.

Som för sig själv.

Är jag vaken, eller drömmer jag? Kan det vara sant att jag är utstött ur partiet, beljugen av mina vänner, slagen och stenäd av mina kamrater? Om det är sant, är det ändock som en dröm, en dröm i helvetet... Mina ungdomsdrömmar, mina ungdomstankar trampade i smutsen, allt är nedblåst och bortsopat, ingenting är kvar, endast en söndertrasad människa.

Lutar huvudet i händerna.

GRANE.

Är du sjuk, Erik?BERGER.

Sjuk, å nej. Det är som jag ville gråta, men jag kan inte.

Tar sig åt bröstet.

Här känns det som om något höll på att smälta undan. Det är väl gråt kan jag tro, gråt i hjärta och lungor.

GRANE

lägger handen på hans skuldra.

Du är trött, Erik, lägg dig på soffan och

vila.

BERGER.

Kanske det skulle göra mig gott.

Lägger sig.

Grane sätter sig vid fönstret och ser ut. Det börjar skymma. Lyktorna tändas på gatan, och reflesen av ljuset kastas in i rummet. Berger sover oroligt. Efter en stund öppnas dörren och Maria kommer in.

GRANE

som i den rådande skymningen icke ser henne.

Vem där?

MARIA.

Det är endast jag.

GRANE.

Jaså, är det du, Maria.

MARIA stiger fram.

Ja, som du ser.GRÅNE.

Berger sover.

MARIA

kallt.

Låt honom sova.

GRÅNE.

Du låter så märkvärdig.

MARIA.

Jag?

GRÅNE.

Ja, du är dig inte lik.

MARIA.

Nej, det skall gud veta att man kan förändra sig nu för tiden.

Sätter sig på en stol.

GRÅNE.

Ja, det är ett underligt liv nu i dagarna.

Tänder en lampa.

Det är kanske så gott jag tänder, så vi kan se på varandra.

Berger vaknar och reser sig vid bullret som uppstår då Gråne handskas med lampan. Han ser sig om i rummet. Får se Maria.

BERGER.

Det var roligt att du kom, Maria, jag har längtat efter dig.MARIA

hårt.

Men inte jag efter dig.

BERGER.

Maria, så du säger.

Sätter tig på soffan och ser forskande på henne.

MARIA

smärtsamt.

Vem längtar efter den som alla kalla Judas!

BERGER

tar sig för pannan som ville han jaga undan en ond dröm.

Maria, tror du också att jag är en förrädare, tror du att jag har svikit?

MARIA

hårt.

Det vet jag att du har gjort.

BERGER.

Maria, det kan inte vara möjligt! Säg, att du inte tror det, säg det för guds skull! Reser sig upp och ser bedjande på henne.

MARIA

hårt.

Jag vet att det var du som förrådde dina kamrater. Jag vet att det var du som gjorde att strejken gick förlorad. Och att det är din skuld att eländet är så stort där nere i arbetare-kvarteren, och att det är du, Erik Berger, som har dragit de fattigas förbannelser över ditt huvud. På gator och torg, i kyffen och gränder, överallt där en fattig arbetare bor uttalas ditt namn under förbannelser. Förstår du nu vad jag har sagt dig, Judas!

BERGER

slagen och förintad, har sjunkit ned på en stol. Skakar som av feberfrossa.

Gud i himlen, allt skall man lida. Är det något mer i giftbägaren, så räck mig det, att det må sluta någon gång. Är det himlens förbannelse som har drabbat mig?

MARIA.

Nej, men folkets ...

BERGER för sig själv.

Så tog den drömmen också slut. Ingenting har jag kvar, allt har stormen tagit. Så tomt är allt omkring mig nu, ensam, förhånad och nedtrampad. Maria, som hjälpt mig fram genom livet, som kämpat vid min sida, och som burit sin del av allt det tunga jag erfarit, hon har också svikit. Det var det sista.

Reser sig från stolen och ser förtvivlad på Maria.

Maria, säg att du inte går ifrån mig. Jag behöver dig nu för jag är så trött... Jag är så svag att jag knappast kan stå på mina ben en gång. Säg att du inte går, säg det!

MARIA.

Nej, jag kan inte.

BERGER

dovt.

Är det också sant...

Går stapplande ut ur rummet.

GRANE

ser på Maria.

Det var orätt av dig.

Ett skott hörs inifrån rummet.

Maria, vad har du gjort!

MARIA

sjunker ihop.

Gud, förlåt mig!

—

SIMON SLÄGGARE

I.

Snö, snö, snö ... ständigt bara snö. Aldrig något annat och så den råa kylan, den fuktighet som liksom hängde i luften, som dröp genom kläderna och trängde in i lungorna som våt rök. Marken var inte vit, bara smutsig och snöblandad jord, svart sot och slagg.

Och himlen ... Den hängde som en våt dimslöja över stadens tak.

Alla människor voro utledsna och genompyrda av vinterfukt och livsleda. Man gitte knappast tala till varandra, man gick och grämde sig över allt, man existerade, och kom man åt försökte man göra ont åt varandra, ty det var alltid någon lisa att se andra lida mer än en själv.

Så hade det varit hela vintern, ingen riktig köld, bara fukt och lungblöta, ingen riktig snö, bara vitt svampvatten.

— En så'n vinter, en så'n vinter, sade människorna till varandra.

— Ja, en så'n vinter ...

— Men snart kommer våren, sade andra uppmuntrande.

— O nej då, aldrig kommer våren, sade de klenmodiga och tittade på himlen som ständigt hängde grå över deras huvuden.

Man hade slutat att tro på våren, man hade nästan glömt bort hur det då såg ut, ty det var så länge sedan man sett en blå himmel och ett grönt stycke jord.

Och Simon stod inne i smedjan, vid det sotiga fönstret och tittade ut. Han såg en gråröd brandgavel framför sig.

Höjde han blicken såg han den grå himlen längst upp mot brandgavelns kant och sänkte han den såg han den smutsiga gårdsplanen framför sig. Det var allt och det hade han sett under månader.

Ofta hade han stått vid fönstret med blickarna riktade mot himlen för att se efter om molnslöjan icke skulle brista någon gång, om himlen icke skulle blåna och om solen icke för ett ögonblick åtminstone skulle titta fram ...

Men molnen hängde evigt ogenomträngliga över taken och av solen syntes aldrig spår. Det var och förblev vinter.

Och ändå blevo dagarna längre, vårdagjämningen hade man för länge sedan skridit över och solen löpte i Oxens tecken.

Men snön föll och våren kom visst aldrig ...

Simon var utledsen på alltihop, och beslötsig för att aldrig se efter solen mer, utan hålla sig till städet och släggan och till den värme som ässjans glöd gav.

Men då tio minuter hade gått och järnbiten var uthamrad så vände han sig åter mot fönstret för att än en gång bliva gäckad ...

— Det blir aldrig sol mer, mumlade han för sig själv ...

Så började han arbeta, hårt och tungt. Elden i ässjan fräste och spydde rök och gnistor. Släggorna falla dånande mot städet ...

Kling, klang, kling, klang ..» sjöng det.

Och svetten dröp från lemmarna, håret föll i tjocka testar ned över pannan, kläderna klibbade fast på kroppen. Men slå bara, slå järnet att det kryper som en orm på det blanka städet ...

Slå hårt ... slå hårt ... skriker det inom honom.

Armar och handleder värka, fingrarna bliva styva att det knappast går att räta ut dem sedan. Men det gör ingenting, arbetar han så får han pengar till lördag, slipper frysa, kan lägga undan litet mynt till våren kanhända.

Så gå timmarna, sakta och långsamt. Skymningen faller på och i mörkret som upplyses av de flämtande röda lågorna från ässjan likna smederna svarta spökgestalter i ett gehenna.

Lungorna flåsa, det värker i dem som om de voro söndergångna och behövde lagas. Hanhostar och spottar, så kom det blod opp. Det ser hans kamrat, men han säger ingenting, det vore kanske att såra, och det ville han inte.

Simon säger heller ingenting, men han vet vad det betyder. Han griper endast hårdare kring släggskaftet och börjar slå som förut.

— Ska vi inte ta oss fem minuter? frågar den andre efter en stund. Nej, låt oss fortsätta, säger Simon, som inte vill visa att han är trött, och behöver vila.

Släggorna dåna ...

Äntligen är det kväll. Arbetarna slänga brådskande ifrån sig verktygen, vaska en smula sot från ansiktet och gå hem.

Då Simon kommer ut på gatan, faller det fortfarande snö, stora våta flingor ... Gatorna äro som moras där fötterna sjunka ned till anklarna i smuts och sörja ...

Synd om dem som ha trasiga skor, tänker Simon då han går gatan fram. Men hans skor äro även trasiga, att de ta in vatten, ena stortån sticker nästan fram och klackarna äro snedgångna. Han fryser nu ty hans kläder äro kalla av fukt och svett. Och det känns som om han vore klädd i en liksvepning.

II.

Så skrida dagarna fram ...

Simons hosta ökas dagligen och krafterna avtaga, men han vill dölja det för sig själv och andra.

Kamraterna som även se att Simon icke är frisk vilja heller icke gärna säga något åt honom. Om de sade något vore det som att uttala en dödsdom, och det voro de rädda för.

Men Simon gick och väntade på våren, och sade sig själv att han vore frisk.

Det var för besynnerligt med våren i alla fall. Varför han gick och längtade efter den just nu kunde han icke själv göra klart för sig. Men ej heller över huvud taget varför han alltid längtade efter något. Då det var sommar och solsken och rymden stod dallrande blå över världen så längtade han lika intensivt efter hösten som skulle insvepa allting i mörker och köld. Då när han gick på de soliga gatorna önskade han sig ibland kunna krypa in i ett mörkt hål och gömma sig för världen.

Men nu var det dock något annat som var orsak till hans längtan. Innerst ville han icke erkänna denna orsak eftersom han icke ville erkänna att han var sjuk. Inte var han sjuk då han kunde arbeta och sköta släggan så som han gjorde. Det var nog endast en övergåendeåkomma, som våren skulle hela lika lätt som den helade så många andra åkommor. Han skulle nog få leva ännu några år ...

Leva ...? Ibland hade han skrattat bittert åt det ordet och hånat det liv han förde.

Leva hade för honom varit ungefär detsamma som att fara illa, frysa och svälta. Så långt han mindes tillbaka hade han icke fått se något annat av livet än svett och möda. Hans liv hade varit en ändlös kedja av mörka och gråa dagar. En trist vårdag med dimmor och frost, som skoningslöst dödat det bästa inom honom. Hans liv hade gått fram över gäckade förhoppningar och grusade luftslott. Allt vad han tagit sig för med hade gått om intet, det han tänkt hade han icke kunnat fullborda, och de drömmar han drömt om morgnarna hade han måst gravsätta mot aftonen.

Och framtiden — vad har den att bjuda? Detsamma som det gångna och ingenting annat, bara elände och svett, svett och möda i långa banor ... Smideshantlangare var han nu vid tjugofyra års ålder och något annat skulle han icke kunna bli. Jo något, då han blivit äldre än han nu var och sedan all kraft blivit kramad ur honom skulle han på nåder få en sovplats och en beta bröd på ett fattighus ...

»Simon släggare» ett fattighushjon! mer värdelös än skrotbiten där, sade han för sigsjälv och sparkade till en rostig järnbit som låg framför hans fot.

Och efter något sådant strävar man, och vill uppehålla livet för att nå.

När han kom på sådana tankar glömde han bort att han längtade till vårens solsken, glömde bort att han ville leva och önskade sig själv under jorden. Slutet blev då alltid att han stal sig bort ifrån arbetet för att gå på krogen och dricka brännvin för att på så sätt döda sin tristhet.

— Se, livet är till för den som kan ha roligt — sade han då alltid till den som ville höra på honom. Men vi stackars kräk som aldrig få skratta och aldrig få ha roligt, vi ha inte med livet att göra. Vi borde bort så snart som möjligt. Man borde ge oss ett rep och en krok att hänga oss i så slapp vi undan eländet.

Det var en lisa för honom att inför andra få framlägga sin sorg och sin livsleda. Han visste att han liksom väckte litet beundran då han så där önskade sig döden och icke som andra hakade sig fast vid denna jord så mycket som möjligt.

Och de andra som hörde på instämde för supens skull och tyckte att Simon var en mycket djuptänkt man som kunde säga något sådant.

Så kunde han sitta långa timmar vid ett snuskigt krogbord och dricka glas efter glas tills det skymde för hans ögon och tills hanicke fick något mer. Då gick han hemåt på sviktande ben. Men på hemvägen filosoferade han över livet, förbannade sin tillvaro, men han välsignade brännvinet som kunde framkalla en gnista glädje i hans

livs glädjetomhet.

Simon dödade så småningom varje hopp hos sig själv. Var det någon som försökte ingiva honom tron på livet så slog han undan det med bägge händerna.

— Nej, för mig finns intet hopp, sade han då med övertygelse och så hostade han och spottade blod för att riktigt stryka under att för honom intet hopp fanns.

— Men gå till en läkare, sade man då till honom, så kan han väl göra något för dig.

— En läkare, skrattade Simon försmädligt. En läkare, vad kan en sådan göra? Ingenting, platt ingenting. Säger att jag skall äta biffstek. Vem har råd att äta så'nt? Inte en så'n proletär som jag inte. Nej då, för mej finns intet hopp. Nej då! Jag ska dö, och det är nog så gott det.

Så försökte Simon döda tron på livet, men hur han än bar sig åt, gick han dock och bar på en gnista hopp om att han nog på ett eller annat sätt skulle bliva frisk igen, och få sina krafter åter. Men det ville han inte tala om, utan bar det för sig själv, som en dyrbar hemlighet som endast skulle fram då tiden var inne.

III.

Äntligen kom våren en dag ... Flera dagar hade stormen gått fram över landet. Simon hade de sista nätterna legat på sin vindskammare och hört hur det tjutit i plåtkanter och telefongalgar. Han hade inte kunnat sova för den skull, hostan gjorde väl också sitt till att han låg sömnlös. Det gjorde att han kände sig så svag om morgnarna att han knappt kunde resa sig ur sängen. Så hade han haft feber och kallsvett. Det hade tagit på krafterna. Men upp skulle han, om så det skulle kosta aldrig det ...

Benen sviktade under honom då han kom upp på golvet, han måste sätta sig på sängkanten ett tag för att få krafter ...

Upp skulle han, inte var han så illa däran i dag ... ånej, han skulle nog visa vad han dugde till ...

Efter en stund fick han kläderna på sig, kom nedför de fem gängliga trapporna och så stod han nere i gränden och drog djupt efter andan. Så underligt lätt luften var i dag och så gott det kändes att suga in den i de trasiga lungorna. Det var som att dricka starkt vin.

Och himlen var alldeles blå, intet moln syntes, storblå var himlen och blått var vattnet och över strömmen glindrade solen.Gatorna voro torra och sågo ut som de blivit tvättade.

Han styrde kosan mot Kungsholmen där han arbetade.

Men han kände knappast igen de gator han genomvandrade. Allt var så olikt emot vad det brukade vara. Det var som om han gick genom nya gator i en ny stad, och ändock var det endast hans gamla stad, hans födelsestad som han så väl kände igen. Och människorna han mötte voro även så olika än annars. De voro visserligen desamma som han mött så många gånger förr, men de hade något visst över sig som förändrat dem, något som icke Simon kunde förklara. Han stannade vid räcket av Kungsholmsbron och blickade ut över det stilla vattnet och stränderna som buktade sig framåt mest likt en norrlandsflod. Vad han såg var gammalt och fult. Pråmar och båtar i sjön, tegel och plankhögar på kajerna, och mot Kungsholmslandet svarta fabriker och rykande skorstenar, men i dag var det dock något nytt över allt detta.

Plötsligt slog honom en tanke, en gammal visserligen som han ofta tänkt, men dock ny i dag.

Detta vackra han såg och kände var icke för honom. Det hade han ingen del i. Det var deras egendom som skulle få leva, och detfick ju icke han. En gång i tiden hade även han varit delägare i det, men inte nu längre. Luften och solen, vattnet och färgerna över världen voro icke till för honom.

Då han tänkte detta kände han något vått i ögonen och med avigsidan av sin feberfuktiga hand torkade han bort en tår som rullade nedför hans fårade kinder. Så lämnade han broräcket med en tung suck och gick uppåt

Fleminggatan. Tungt var det att gå, lungorna värkte och benen sviktade.

Å, herre gud, att lämna detta för att dö och inte veta vad som blir av en, tänkte han då han gick gatan fram.

Nu ville han inte dö, utan leva och se det vackra livet som han tyckte sig icke ha rätt till förr än just nu i dag. Vad gjorde väl svält och umbäranden bara han ännu någon tid finge se solen och himlen så vackert som han sett det i dag.

Äntligen nådde han fram till verkstaden. Hostande fick han av sig rocken och gick fram till ässjan för att göra upp fyr.

Kamraterna märkte att Simon var mera tystlåten än annars och en av dem frågte hur det var fatt.

— Åjo, det går väl an, svarade Simon, en dör väl snart och väl är det, för då slipper en väl det här eländet. Han försökte lägga sammalikgiltighet i orden som han brukade, men det gick icke. Det var som om något stockat sig i halsen på honom så att det var svårt att få fram orden.

—

MASKINENS FÖRBANNELSE

Jonas Månson var en mycket underlig figur, liten och satt var han, ett stort huvud satt på breda axlar, och håret, som var svart och stripigt, hängde i stora testar ned över hans gulbleka ansikte, ögonen som voro små och och tunga lågo djupt insjunkna under ögonlocken, utom när han råkade i debatt med någon — och det gjorde han ofta, då de liksom förstorades, sprungo fram en smula och tindrade som tvenne eldkulor.

Dessutom var han mycket inbunden, gick mest för sig själv, var tyst och stilla utom då han söp tillsammans med kamraterna, ty då blev han alltid uppspelt, nästan vild och det var då som han för det mesta råkade i debatt med kamraterna.

Då talade han om allting mellan himmel och jord, solen och stjärnorna, historia och geografi, priset på brännvin, sociala frågor och tusen andra ting. Han kände nästan till allt, ty han gick på föreläsningar och läste mycket.Men dessa tusen ting som han snappat upp förmådde han icke smälta, icke ordna efter system, utan allting låg huller om buller kring-kastadt på måfå i hans hjärnas förrådskammare.

Han var för övrigt en av dessa typer som man så ofta ser på de stora mötena, på billighets-föreläsningar och folkbibliotek. De ha för det mesta mycket liten skolunderbyggnad, men drivna av sitt kunskapsbegär uppsöka de dessa ställen där livets visdom utprånglas för en kopparslant i form av halvlärda herrars gott-köpsvetande och billiga broschyrer. Detta är till deras olycka, ty de kunna icke skilja gott från ont utan taga den separerade mjölken för grädde och svälja den med välbehag.

Nå, Jonas arbetade emellertid på en av de mörkaste fabrikerna i staden, där luften var dödande och soln aldrig lyste in. Han var filhuggare och dagarna i ända skötte han en väldig filhuggaremaskin.

Nu var det vår i luften, alla kände det och voro glada. Även Jonas kände det, men på ett annat sätt än de människor vilka bodde på stadens solsida. Han hade en dov känsla, en stingande oro, det var något som sög honom och som han icke kunde förklara hur mycket han än grubblade.

Han ville bort någonstans, men vart, visste han icke. Det var som om han hade mistat något, men vad det var han förlorat kunde hanicke reda upp, han sökte något men han visste icke vad han sökte.

Något hade gått i olag för honom.

Vid den stora maskinen stod hari nu som vanligt och arbetade. Det var ett dödande arbete, det bestod endast i att draga i en vev, sätta fast en fil, och sedan låta den mekaniska mejseln löpa fram över det blanka filämnet tills sidan var färdighuggen, så var det endast att börja på nästa sida igen, ta en ny fil och sätta dit i stället för den

färdiga. ‚Så gick det jämt och ständigt, dag för dag, timme för timme med endast det ombyte som måltidsrasterna och nätterna gåvo.

Jo, ibland var det avbrott i enformigheten och det var när han deltog i kamraternas bränn-vinsgillen. Nu hade han icke supit på en längre tid och den dova tristheten tog överhand. Kamraterna funderade nu på att gaska upp sig en smula, men Jonas visste icke riktigt om han skulle deltaga.

Han hade annat att tänka på.

I går hade han varit på ett möte och hört ett föredrag av den kände folktalaren Stockman. Det var inte första gången, men först i går hade han särskilt gripits av dennes tal om överklassens förtryck och underklassens elände. Arbetarna voro endast de övre klassernas slavar, maskiner enbart som arbetsgivarna köpte för att sköta andra maskiner med. De voro sämre

6. — En förrädare.än så, ty de livlösa stålmaskinerna voro välskötta, omhuldade och putsade så att de skulle kunna hålla så mycket längre, medan däremot slaven, människomaskinen, misshandlades och förstördes i förtid, ty slavar fanns det gott om, de kostade ingenting, medan däremot stålmaskinerna måste köpas och dyrt betalas.

Det var detta han tänkte på, och ju mera han grubblade desto ursinnigare blev han. Vad tjänade hela hans liv till då han ändock endast var en maskin som hörde ihop med en annan maskin. Han ville inte tänka på det, men han kunde inte få sina tankar ifrån det.

Hans stora maskin surrade och dunkade, skrällde och smällde, remmarna gnisslade och dammet yrde emot taket. Luften var kvav och han kände det tungt att andas. Det var som han sög in dammig, het olja för varje gång han drog ett andetag.

Fördömda liv, tänkte Jonas och hostade. Detta liv är inte för människor utan för livlösa maskiner.

Ja, maskiner, maskiner tyckte han att hans stora maskin sjöng med sin grova järnbas.

Jonas en maskin, det var han ändock inte. Nog skulle han visa att han var förmer än en skrällande maskin. Han gick fram till fönstret och såg ut ett slag. En väldig brandmur stängde utsikten och genom de smutliga fönstren hade hans blickar svårt att tränga. Dock såg hanatt himlen välvde sig blå ovanför taken och att livet var rätt härligt utanför den skyhöga muren.

Om han skulle gå ut ett slag? tänkte han. Jo, det borde han allt göra, gå ut och hämta frisk luft och visa att han var en människa.

Han hade nästan fått rocken på sig, då han vände sig om och såg på sin maskin. Nu kände han något underligt inom sig. Det var som om hans maskin drog honom intill sig, befallde honom stanna och sköta arbetet som han var van vid och inte ränna i väg som en galning.

Jonas stod en stund och stirrade på järnodjuret, funderande om han skulle gå eller inte gå; så segrade den sista tanken och skamsen drog han av sig rocken igen och ställde sig på sin plats.

Maskinen var starkare än han.

Förr hade Jonas hyst liksom litet kärlek till sin maskin, sin arbetskamrat, men från och med detta ögonblick fick han en oförklarlig ovilja mot denna och för att visa detta gav han den en ursinnig spark.

Nu föreföll det honom som om maskinen stod i förbund med arbetsgivaren och som han hatade denne måste han alltså hata maskinen. Det hade han inte tänkt på förr, men ju mer han tänkte på det desto klarare stod det för honom att så var fallet.Han skötte ju maskinen och det kunde ju då tyckas att han vore den viktigaste delen, men maskinen var dock för arbetsgivaren dyrbarast och gav den största valutan. Alltså tyckte Jonas att han endast var ett billigt bihang till en kostsam maskin, och det grämde honom.

Nu gick det inte så lätt att arbeta som det annars brukade gå. Han fumlade med arbetet, maskinen vrenskades och mejseln gick sönder gång på gång. Ju sämre det gick desto ilsknare blev Jonas och då mejseln väl för tionde

gången gick sönder och när till på köpet remmen sprang av blev han rent av från vettet, slängde ursinnigt en fil emot hjulet och började sparka maskinjätten.

Det lugnade en smula, men endast för en stund, ty då han började igen var maskinen lika vrensk.

Fördömda överklassare, fräste han ilsket och hötte med en hammare emot den. Han skulle säkert ha fortsatt att skälla ut maskinen och slagit den med järnbitar, så vida inte en kamrat kommit och riktat hans tankar mot något annat.

— Nå, Jonas, du ska väl ha dig en dragnagel, sade denne och vinkade lockande med en brännvinsliter.

— Ja, kanhända det, sade Jonas och så satte han flaskan för munnen och sög i signågra klunkar som brände och revo i magen på honom.

— Du är ilsk, sade kamraten och såg på Jonas' av ursinne upphettade ansikte.

— Ja, maskinfan bråkar, sade han och så gav han den ännu en ilsken spark så att det gjorde ont i hans egna tår.

— Aj, sade Jonas och så höll han på att skrika. Han var färdig att kasta sig över maskinen, men kamraten lugnade honom.

— Kom till oss, och ge fan i maskin-skrället, sade han och drog Jonas bort från föremålet för hans ovilja, tagande honom med sig till en bänk, där kamraterna sutto runt omkring ett bord och läto en brännvinsflaska gå laget runt.

Men Jonas hade svårt för att lugna sig. Hans blod stod på kokpunkten, ursinniga tankar dansade ringdans i hans hjärna och gång på gång slängde han en hatfull blick på den stora maskinen.

Kamraterna försökte gaska upp honom en smula, men allt var omöjligt, ty så arg hade Jonas sällan varit.

— Ge'en mera brännvin, sade en av dem, det ä' det enda som hjälper. Det rådet var gott, och så fick litern vandra från mun till mun.

— Det här ä' allt mumma ändå, sade en med välbehag sedan klunkarna runnit ned genom halsen.— Ja, jamensan de ä' allt som manna för Israels barn, sade en annan med den föregåendes välbehag.

Jonas sväljde tyst ner sina klunkar, blängde ilsket på sin maskin och ställde ifrån sig flaskan.

Brännvinet kunde icke göra Jonas glad. Det var tvärtom som varje skvätt han fick i sig ökade hans ursinne och maskinhat

Men gång på gång satte han flaskan till munnen, drack och svor. Och till sist löstes hans tungas band.

— Vi maskiner, sade han och knöt handen mot maskinen. Vi gå här och dilla, och tro oss vara människor. Men det är lögn, för vi äro maskiner, blod- och köttmaskiner som tjäna som slavar åt de där stålmaskinerna som skräna och dundra därborta.

— Är det inte sant? vände han sig mot kamraterna, som med förvåning sågo Jonas och hans stigande ilska. En del svarade jakande för husfridens skull, men andra åter skrattade och sköljde ned skrattet med brännvin medan de makade sig undan för Jonas våldsamma gester.

Jonas talade sig het, ögonen kröpo ilsket fram ur sina hålor, ansiktet var blodrött och håret hade nästan rest sig på hans huvud.

Men efter en stund slutade han, sedan han förbannat alla maskiner, järn- och blodmaskiner, sig själv och hela världen.

Sedan satte han sig ned och stirrade mol-tyst framför sig. Men länge blev han inte sittande förr än han beslutsamt reste sig, fick på sig rocken och rände i väg ut genom dörren.

— Vad tog åt Jonas? frågade kamraterna.

— Äsch, han fick flugan, svarade någon. Och det var den allmänna meningen.

II.

Från och med den dagen var Jonas sig icke lik. Förr brukade han sköta sitt arbete, sträva och förtjäna pengar och hålla sig oppe så gott han kunde. Men det intresserade honom inte längre. Han kom visserligen tillbaka till verkstaden, men han slarvade med arbetet och förstörde det han fick för händer.

Maskinen var alltid i olag, mejslarna höllo aldrig och remmarna ville icke sitta på hjulen. Vad han än gjorde misslyckades.

Det är maskinen som hämnas, tänkte Jonas. Octh i sin ensamhet gjorde han sig en filosofi över maskinernas förhållande till människan.

Maskinen är till för att göra oss överflödiga, och inte för att hjälpa oss, som en del säga. Det syns väl tydligt, annars skulle väl inte min maskin djävlas så som den gör. Att maskinen var ett levande väsen blev honom med tiden en fix idé, något som han inte behövde tvivlapå. Den blev så småningom för honom en ovän, en dödsfiende som endast ville göra honom ont och som han borde akta sig för så mycket som möjligt — Mej ska du ändå inte kunna knäcka, sade han alltid och sparkade till den så det sjöng i järnbitarna.

Men han kunde då alltid vara säker om att maskinen om en liten stund var framme och djäklades, slog sönder den ena mejseln efter den andra, slängde av sig remmen, smällde till hans fingrar eller något annat elakt. Alltid fick han draga det kortaste strået, ty vad han än tog sig till med och hur försiktigt han än bar sig åt så var det ändå som om maskinen hade haft reda på det i förväg och kunde för den skull ställa det så att Jonas blev dragen vid näsan.

När det så blev alltför svårt, så tog han på sig rocken, gick på krogen och drack brännvin för att skölja ned sin förargelse. Dessa krogbesök upprepades allt tätare. Till sist gick det ingen dag utan att han satt där några timmar, dödande sin livsleda medan han filosoferade om sin maskin. Men en följd av dessa små utflykter blev att hans inkomster minskades, hans kläder blevo åtskilligt malätna och från att förut ha varit en rätt presentabel man så började han nu i stället få likheter med en buse.

Så en dag sedan Jonas icke varit på verkstaden på en hel vecka, så tyckte fabrikörenatt han egentligen icke hade någon nytta av Jonas, varför han ansåg det vara bäst för denne att han slutade och i stället helt ägnade sig åt sin filosofi.

Det menade också Jonas ...

Så slutade han på verkstaden för att gå ut i världen och predika maskinernas förbannelse. Och den närmaste värld han hamnade i var en krog och här satt han predikande för allt folket, pokulerande med sig själv tills han hade rätt svårt att gå. Men då hjälpte honom krogvärden ut på gatan, där kom polisen och tog honom med sig.

Och sen är det slut på den lilla historien.

—

EN SAGA OM SAGANS RIKE

Nu var smedens son tolv år gammal. Han var stor och stark, hade brun hy och det tjocka håret hängde i stora testar ned över pannan.

För det mesta gick han ensam för sig själv, icke för att han avskydde sina jämnåriga, utan mest för att han tyckte om att vara ensam.

Så hade han så många fantasier för sig, som inga andra begrepo mer än han själv, och så många drömmar som voro hans egna och så många konstiga idéer, som gjorde att när han talte med andra om dem, så blev han helt enkelt utskrattad.

— Sme'ns son är litet tokig, sade människorna, som icke begrepo annat.

— Ja, han brås på sin mor, hon är också litet konstig, menade andra, som kände till modern. Så skakade man sina huvuden och tyckte synd om pojken, som gick och tramsades med att se i syne och annat flarns. Men annars tyckte man om honom, för att han var kvick och hade ett gott huvud.Nu satt han en dag på bakgårdens soptunna och lekte. En ansjovisburk hade han letat fram, en död råtta, några granna glasbitar som tillhört skräddarens sönderslagna glaslampa. Ansjovisburken hade han ställt åt sidan, den skulle han göra en ångpanna av, eller också skulle han plocka mask i den, glasbitarna dugde till ett halsband som han skulle ge till den han tyckte bäst om.

En av glasbitarna tog han i handen, och som solen lyste gnistrade den i alla regnbågens färger.

Han föll i tankar.

Det var måhända inte en vanlig glasbit han hade hittat. En diamant var det säkert, en ädelsten, en rubin, eller vad det nu hette, eller något annat vackert.

Han vände glasbiten i handen och mönstrade den noga från alla sidor.

Det var för besynnerligt vad den var vacker.

Men inte kunde väl en skräddare ha en lampa med ädla stenar i. Det var omöjligt att tänka sig det. Men när allt kom omkring, så kanske det inte var en vanlig lampa som skräddarn hade haft utan en så\n där Aladdin-lampa som det stod om i sagorna. I så fall vore glasbitarna inte vanliga glasbitar utan trollsten, som man kunde trolla med.

Om han skulle försöka?Men det finge ingen se, ty då skulle han bliva utskrattad.

Han såg sig försiktigt om. Ingen syntes till utom skomakarens hustru som satt i ett av fönstren och stoppade strumpor. Hon var närsynt, så hon kunde inte se något.

Vad skulle han säga för något besynnerligt för att kunna trolla? Han hade läst många sagor i vilka det stått så många underliga trollformler. Men nu kom han icke ihåg någon.

Han funderade en stund.

Om han skulle försöka med »Sesam, öppna dig» och se om det hjälpte.

Han hoppade ned från tunnan, ställde sig på marken med glasbitarna i hand. Så sade han tyst och ängsligt med blickarna riktade mot det röda planket framför sig:

— Sesam, Sesam öppna dig.

Och planket öppnade sig och pojken såg en väg framför sig, som sträckte sig ändlöst fram över gröna ängar. Överallt var det blommor, röda, hvita och blå, fullt med fjärilar flögo omkring och lekte i den solklara luften. Vinden som gick fram över slätterna var icke en vanlig vind, ty den sjöng och susade så underliga melodier. Det var som om den förde toner med sig från länder bortom de gröna slätternas gräns.

Pojken var icke förvånad, ty han visste allt-för väl att det måste finnas länder bortom stadens plank och husrader.

Så gick han vägen fram, gick under långa timmar men ändock såg han icke något slut på vägen. Han satte sig att vila vid dikesrenen, men där satt han icke länge förr än han började sin vandring igen.

— Jag skall gå till sagans rike, sade han för sig själv. Och han menade att det måste ligga långt där bortom de blåa bergen som höjde sig i soldiset vid himlaranden.

Han gick modigt på, fast han började känna sig trött.

Då han gått ytterligare några timmar, mötte han en gammal vithårig gumma, som gick vägen fram, tungt stödd på en stav.

— Vart skall du gå min gosse? frågade hon och såg vänligt på honom.

— Till sagans rike, svarade pojken på samma gång som han frågade om detta var rätta vägen.

Gumman skrattade och pekade med sin stav runt världen. Så sade hon:

— Detta är sagans rike. Där du kommer ifrån och dit du går, har du sagans rike.

Det var ett svar som inte dugde, tänkte pojken. Men det sade han inte, utan han fortsatte vägen fram sedan han tackat och tagit adjö af gumman.

Då han gått ytterligare några timmar, bör-jade det skymma över slätten, vinden tystnade, fjärilarna försvunno, och stora skuggor liksom kröpo fram ur marken och omgåvo honom. Men pojken fortsatte ändock i mörkret, fast han knappast kunde se en hand framför sig.

Men det värkte i hans ben, och blåsor hade han på fotterna, tungt var det att andas, ty vägen började att stiga uppåt. Efter mörkrets inbrott hade han nått till bergets fot, och nu hade han nog den värsta biten kvar.

Ett ögonblick funderade han på att vila sig ett slag, men så tyckte han sig icke ha tid till det, ty han ville nå fram till sitt mål så snart som möjligt.

— Till sagans rike skall jag gå, sade han beslutsamt för att liksom ingiva sig själv mod och kraft att fortsätta.

Efter en stund såg han ett sken lysa i mörkret på berget som reste sig över honom.

— Det är ljuset i sagans slott, sade han och blev glad. Och snart är jag framme.

Och han fortsatte.

Där uppe i de gyllene salarna bor glädjens ljusa feer. Där få de hungriga stilla sin hunger med rätter, dukade på guldtallrikar, och den törstige får släcka sin törst med viner i gnistrande diamantglas, sedan sagans prinsessa kredensat drycken; den trötte får slumra in i en bädd af ejderdun för att slå upp ögonen

7. — En förrädare.till nästa soliga glädjedag vid morgonsånger av vindar och sagofåglar.

Ungefär så, om icke alldeles, tänkte pojken, då han med flämtande lungor och såriga fötter steg uppför berget.

Hela natten gick han, och då det började ljusna, stod han på bergets topp. Men något sagoslott såg han icke, endast granklädda åsar och kringströdda klippblock, och under sig varsnade han endast bråddjup och klyftor med forsande vatten.

Då blev han tung till sinnet och började gråta.

— Varför skall icke jag kunna nå fram till sagans rike, då så många andra kunnat det? sade han i sitt hjärta och ville anklaga de onda makter som bedragit honom.

Då kom plötsligt en gammal man fram till honom och frågade varför han var ledsen.

— Jag har gått ut för att söka sagans rike, svarade pojken, men jag når aldrig fram hur mycket jag än går.

Den gamle smålog och svarade, medan han lade sin hand på pojkens huvud:

— Ser du, min gosse, man kan icke gå till sagans rike och man kan icke heller gå ifrån det, eftersom man ständigt lever där. Sagans rike finns i dig själv, finns överallt, i den bakgård du kom ifrån och i den soptunna där du hittade dina glasbitar. I natt såg du ettljussken här på berget, och genast trodde du att det var sagans slott, då det endast var min fattiga oljelampa som brann på mitt bord. Detta är icke sagans rike, men den värld du kom ifrån är det. Kom så skall jag visa dig vägen dit.

Den gamle tog pojken vid handen och ledde honom till sin stuga som låg ett stycke in i skogen.

— Här skall du få spisa dig mätt och vila en stund, innan du vänder åter, sade han och redde en bädd åt honom på en brits invid väggen.

Pojken var trött, och länge dröjde det icke förr än han slumrat in.

Hur länge han sovit visste han icke, men då han vaknade hade stugan försvunnit jämte berget och skogen, och i

stället reste han sig från soptunnan, som han sovit på, och gnuggade sömnen ur ögonen.

Och runt omkring stod en klunga pojkar och skrattade och hade roligt åt honom.

— Har du drömt igen? frågade pojkarna. Du pratade i sömnen.

Pojken teg och gick till sin mor för att fråga henne var sagans rike låg.

— Här, min gosse, svarade hon och visade på allt vad han såg.

Då var det ändock riktigt som den gamle sagt.

—

RUDOLF,
ELLER SOM DE STORA SJUNGA,
SÅ KVITTRA DE SMÅ

Sista tiden hade Sven tyckt att han var något underlig till humöret. Han funderade, men han kunde icke förklara det. Dock satte han sina känslor i samband med en flicka som hette Maria.

Vad det var för besynnerligt med den flickan kunde han dock icke fatta. Han sökte nog, men han misslyckades som han alltid gjorde när han funderade över något. Ja, och så till då det gällde en flicka, då ställde sig saken ännu något svårare.

Maria hade blå ögon; de voro stora och mycket vackra, men det behövde inte vara något särskilt besynnerligt för den skull, ty alla flickor hade vackra ögon, tyckte Sven. Så hade hon guldgult hår, som stod likt en gul sol kring hennes huvud. Det var det vackraste hos henne, ty det var icke många flickor som hade så vackert hår.

En dag då de båda sutto och lekte vid soptunnan, kände sig Sven särskilt besynnerlig.Det liksom kliade i fingrarna på honom för varje gång han kom i beröring med flickans mjuka kropp. Och då hon tittade på honom, var det som om något velat flyga upp och sätta sig i hans halsgrop.

Så började han tänka och fantisera som han alltid brukade, då han var utsatt för något besynnerligt. — Hon är säkert inte en vanlig människa utan en prinsessa di kallar't. En dotter till en kung och drottning, som har både guld och krona. Då måste hennes far vara kung och hennes mor drottning. — Men det kunde inte vara möjligt, ty inte kunde en drottning vara så ful och fet som Marias mor. Sven funderade en stund över problemet, så rann en ljus tanke upp för honom och med ett språng var han framme vid Marias sida.

— Din mor är inte din mor, sade han.

— Är hon inte? sade hon och tappade i förvåningen en råtta som hon lekt med.

— Nej, för din mor är en häxa, sade Sven med övertygelse.

— Men hon är snäll ibland, sade Maria.

— Du är ett stulet barn, sade Sven.

Maria teg och stirrade på Sven, som om hon var rädd för att han hade mistat förståndet.

— Nej, för du är en prinsessa, sade Sven.

— Är jag? frågade Maria.

— Ja, just du, sade Sven.— Äsch, sjåpa dig inte, sade Maria och började skratta så att det ekade kring hela gården.

Då blev Sven både arg och ledsen och gick sin väg, för han kunde inte förstå varför hon skrattade åt honom, när han mente hennes bästa. Men då han hade varit borta en stund och glömt bort förargelsen, så vände han om igen för att leka med henne.

Det gjorde så ont i hjärteroten på honom, när han såg någon annan pojke leka med henne, så han nästan var färdig att skrika.

Men då han lekt med henne en stund vid soptunnan, där alla de andra barnen hojtade och skrattade, så kände han sig besynnerlig igen.

Han var inte glad och inte kunde han leka, och när han såg alla de andra barnen runt omkring Maria, så ville han gråta.

Då gick han till en äldre pojke som han kände och frågade vad han skulle göra.

— Äsch, du är kär, sade denne bara och skrattade åt honom.

— Kär? Men vad ska jag då göra? frågade Sven.

— Gifta dig, sade pojken.

— Med vem då? frågade Sven.

— Äsch, vad du är dum, sade pojken.

— Ska jag gå till Maria? frågade Sven.

— Ja, svarade pojken, som visste att Sven var kär i Maria, ty det kunde alla människor se.Så gick Sven till Maria.

— Ska vi två gifta oss? sade han.

— Ja, det ska vi, sade Maria och slog armen om halsen på Sven.

Då blev Sven så underligt stilla invärtes, att han knappast kunde röra sig, utan stod alldeles stilla och tittade i marken.

Men lycklig kände han sig.

— Äsch, du kan ju inte vara gift, sade hon och släppte hans hals.

— Det kan väl du lära mig, sade Sven och såg bedjande på Maria.

— O, vad du är dum, sade hon och skrattade och klappade i händerna, och alla de andra barnen med.

— Varför kan du inte lära mig? sade Sven och blev riktigt ledsen.

— Nej, för det kan alla gossar förut, sade

hon.

Det förstod inte Sven.

— Så här ska du göra, sade Maria och slog armarna om halsen på honom än en gång, och kysste honom under höga jubelskratt.

Då förstod Sven hur han skulle göra, och så tänkte han: Tänk att det är så lätt att vara gift och ändå säger alla gamla människor att det är det värsta som finns på jorden.

Så var Sven gift med Maria hela dagen, de lekte och kysstes och aldrig tyckte Sven att han haft så roligt som denna dag. Det var som omallt runt omkring honom hade deltagit i denna glädje, solen hade lyst, himlen hade varit blå och ljumma vindar hade svalkat dem.

Men mot aftonen, då solen hade gått ned och det började skymma, tyckte Sven att Maria började visa sig orolig.

— Vad är åt dig? frågade då Sven.

— Det vill jag inte tala om, sade Maria.

— För din man skall du tala om allt, sade Sven, ty det hade han hört sin far säga till modern då hon bar på hemligheter.

— Men jag törs inte, sade Maria.

— Varför törs du inte? frågade Sven.

— Nej, för jag ska gå till Rudolf, sade Maria.

— Vem är Rudolf? frågade Sven.

— Det är ju han som brukar komma hem till mamma då far är borta, sade Maria med en ton som om hela världen visste det.

Sven teg, för inte kunde han förstå vad Rudolf angick honom och Maria.

— Varför ska Rudolf komma? sade han sedan.

— Å, vad du är dum, begriper du inte att vi leka gifta? sade hon då och skrattade.

— Joo, men Rudolf... framstammade Sven.

— Men begriper du inte att jag måste ha en Rudolf också, då vi ska vara gifta, sade Maria, annars är jag ju inte riktigt gift.Det sa' klack i Sven, och han kände en brännande sveda i vänstra brösthalvan.

Nu förstod han vad hon menade. Han hade hört många rykten om att Marias mor hade en bagare som besökte henne om nätterna då hennes man var borta. Men det hade alla människor tyckt vara orätt, och det tyckte även Sven, fast han icke begrep så mycket.

— Det var orätt att ha en Rudolf, sade därför Sven och plutade ut med underläppen.

— Du är dum, sade Maria och ville gå sin väg.

Då blev Sven ledsen och fick tårar i ögonen.

— Lipmåns, sade då Maria och härmade honom.

Då blev Sven arg och grep tag i hennes hår och började dra i det.

— Ska du nu också gå till Rudolf? sade Sven och kände sig starkare.

— Släpp mej, sade Maria, och blev rädd.

— Nej, jag släpper inte förr än du lovar att inte gå till Rudolf, svarade Sven och drog henne hårdare i håret.

Maria försökte spjärna emot en stund och vred och vände på sig för att komma loss, men som Svens tag var stadigt, så kom Maria snart underfund med att det var bäst att lova lyda.

— Jag ska inte gå till Rudolf, sade hon, och började gråta.

Då trodde Sven henne och släppte tagetkring hennes hår, men då Maria kände sig fri, sprang hon skrattande ifrån honom.

Då blev Sven både ledsen och arg och lovade att aldrig mer leka gift med Maria. Men han hade i alla fall fått något nytt att fundera på, ty det där med Rudolf kunde han ändå inte förstå, inte heller varför Maria ljög eller varför hon skrattade åt honom.

Han måste fråga någon om det.

Då fadern kom hem på kvällen, gick han till denne för att få klarhet.

— Har mor någon Rudolf hos sig om nätterna? frågade han.

— Vad menar du, pojke? sade fadern och såg sträng ut.

— Jo, en sådan har ju Marias mor hos sig och har inte alla morar det? sade pojken.

— Det där ska du inte tala om för sådant begriper inte en så'n som du, sade fadern.

— Men, men ... ville Sven börja sina frågor igen.

— Inga men, för nu tiger du, annars så ... sade fadern hotande.

Då förstod Sven att han frågat om något dumt, ty annars hade fadern svarat ordentligt och inte sagt som nu. Därför kröp Sven bort i ett hörn och funderade över gåtan Rudolf ...

Och på den gåtan funderar han ännu, och många med honom, ty den gåtan är inte lätt att lösa.

—

BARNDOMSKÄRLEK

Många år hade gått och många vindar hade blåst sedan Sven var barn. Vårsolar hade lyst över jorden, somrar mognat, höstar gulnat, och vinterns snö hade som vita liklakan legat över världen.

Och nu led det mot våren igen, men sakta och långsamt.

En blåsig marskväll gick han och drev på gatorna. Han kände sig trist och ensam och visste icke vad han skulle taga sig till.

Förut på kvällen hade han setat hemma och försökt läsa en bok, men det gick knalt, och efter en del fruktlösa försök att intressera sig slängde han boken ifrån sig. Så gick han några slag av och an i rummet, sen satte han sig grensle på en stol och stirrade misslynt framför sig.

Så olustig som han kände sig nu hade han sällan varit. Det riktigt kröp i honom. Allt andades tråkighet.

Han såg sig om i rummet ...Ett sådant rum ... Gammalt och utnött, trasiga tapeter och smutsiga golv, möbler som knappast kunde stå för sig självfva ... Och här bodde han ... fy!

Det äcklade honom nu ...

Förr hade han tyckt att rummet var riktigt trevligt, vackert och prydligt ... men nu var det bara skräp ... en lumpbod ...

Och här skulle han bo i sin ensamhet, för att han inte kunde förtjäna nog till ett annat.

Så satt han en stund och grämde sig över sitt rum, sin fattigdom och mycket annat, tills han sade för sig själv:

— Om du skulle gå ut ett tag, Sven, och se på stan. Ja, det skall du, Sven, för då blåser dammet av dig och du får en mun full frisk luft.

Ja, på så sätt kom Sven ut denna marskväll, och nu drev han omkring på gatorna och kände sig bitter och ensam.

Inga vänner hade han, bara arbetskamrater, och dem hade han alldeles tillräckligt av under veckans övriga dagar. Om han hade haft några andra att söka upp, så skulle han gjort det, men han hade alltid velat vara ensam, och nu pinade ensamheten honom.

De flesta människor han mötte hade sällskap; skrattande och pratande kommo vänner och kamrater vandrande gatan fram, pojkarkommo med flickor och gifta män med sina fruar.

Men Sven hade inte mer än sitt missnöje till sällskap, och det är inte mycket när man är ung och bor i en stor stad.

Till sist tyckte han att staden var tråkig, människorna tråkiga, och då han hade hunnit så långt, skänkte han alltsammans sitt förakt och vände ryggen till för att gå hem.

Långt hade han dock inte hunnit, förrän han på andra sidan gatan fick syn på en flicka som han tyckte sig känna igen. Men var han hade sett henne kunde han i första taget ej göra klart för sig.

Jo, så erinrade han sig ... Det kunde icke vara någon annan än Maria, hans barndomskamrat.

Han gick över till andra sidan för att följa henne och riktigt övertyga sig om att det var hon. Han var ännu icke riktigt säker. Det kunde vara någon annan som liknade henne. Men håret, håret var detsamma, och då han i skenet av en lykta såg hennes ansikte, så var han alldeles säker på att det var hon. Men så fint klädd hon var, och sådan vacker hatt hon hade! Så vackert hon gick och så käckt hennes huvud var tillbakakastat ...

Nu vek hon av nedåt en trång gata.

Sven följde efter.

Gatan var mörk och trång och endast några få människor voro synliga.

Då de hade hunnit ned ett stycke, saktade hon plötsligt sin gång. Sven visste icke riktigt om han inte även skulle sakta sina steg.

När allt kom omkring, så kanske det inte var Maria, och då tyckte han att det skulle vara obehagligt att antasta en främmande person. Men så tog han mod till sig, och med några raska steg var han fatt henne.

Det var mitt under en lykta.

— God dag, Maria, sade han och hälsade, känner du igen mig?

Hon såg på honom.

— Jo, är det inte Sven? sade hon och räckte honom handen.

En stund stodo de och tittade på varandra utan att säga något.

Sven tänkte: Ja, vad skall jag nu säga? Skall jag tala om våra barndomsminnen. Men nu då han stod framför henne, kom han rakt inte ihåg något som var värt att tala om.

För att ändå säga något utbrast han:

— Vad du är fin, Maria!

— Ja, här i stan lär man sig vara fint klädd, sade hon.

— Vad gör du för övrigt? frågade Sven.

— Jag är modist, sade Maria.

Ja, så visste inte Sven vad han skulle sägamera, utan han stod och tittade förläget framför sig.

Maria teg även och tittade på marken nedanför sina fötter. Det var som om hon funnit något riktigt intressant där, ty hon petade och petade oavbrutet med paraplyspetsen. Efter en stund sade hon dock medan hon såg på Sven: — Ja, vart ska vi gå?

Sven blev riktigt glad över den frågan. Det var mer än han hade väntat. Tänk att hon ville göra honom sällskap utan att han hade frågat om det. Men han frågade dock: — Är du inte upptagen då? ty han tyckte att det vore orätt att hon skulle spilla tid för hans skull.

— Nej, jag är ledig, sade hon och skrattade.

— Men vart ska vi gå? sade Sven sedan hans samvete var lugnat. Själv kunde han ej föreslå någonstans eftersom han kände till staden så litet. Det fick Maria bestämma.

— Till Berns, föreslog hon.

Det blev antaget.

Sven räknade efter i fickan hur mycket han hade i kassan. Tolv kronor jämnt. Det räcker nog, tänkte han, och

kände sig säker.

De gingo alltså gatan fram i riktning mot restaurangernas kvarter.

Sven gick tyst vid Marias sida och tänkte för sig själv: — Det är i alla fall roligt då man träffar på barndomsvänner, helst då det är en sådan som Maria, som man har haft så roligtihop med. Vacker var hon förr, men vackrare är hon nu. Det är så man vill bita i henne för att känna hur söt hon är ... Tänk om han nu någon gång skulle få kyssa henne ... Men när han kom så långt, rodnade han, som om han sagt något oanständigt.

Maria gick även tyst och sade för sig själv: Tänk att man ännu en gång skulle råka Sven. Men han är nog lika blyg som han alltid har varit. Men vacker och rar är han. Om jag skulle ta honom under armen? ...

Det gjorde hon och såg på honom med skrattlysande ögon.

Då Sven kände hennes hand mot sin arm, var det som om han känt en elektrisk ström köra genom kroppen på sig. Hjärtat ökade farten och det var något som liksom kröp opp i halsgropen på honom. Och så hade han svårt att andas ett ögonblick.

Han såg på henne och hon på honom.

— Är det roligt? sade hon.

— Ja, sade han.

Sedan tego de båda, ända tills de komma fram till Berns.

Här var Sven alldeles bortkommen, ty restauranger hade han så sällan besökt. Ljuset från de många lamporna nästan bländade honom. Fullt med människor var det, i tusental tycktes det, och alla skrattade och pratade i munnen på varandra. Men det såg nästan omöjligt utatt få något bord, ty de voro alla upptagna. Det vore kanske så gott att vända, tänkte Sven, förbryllad av allt oväsen omkring sig.

Maria var dock inte alls bortkommen. Hon gick spanande före fram genom gångarna, och Sven hade bara att följa henne. Det förvånade honom att hon hade så många bekanta här, ty åt alla håll hälsade hon och nickade uppåt läktarna och nedåt salen ... Och alla som hon hälsade på voro unga män och unga damer, som voro så förfärligt vackra att det var en lust att se på dem.

Äntligen fingo de ett bord.

— Ska vi ha punsch? frågade Maria.

— Ja, sade Sven.

Och så kom det in.

Punschen smakade bra, tyckte Sven, ty den var söt och gjorde honom så underligt glad till sinnes. Han satt tyst ännu en stund och sade endast skål när hon sade skål.

Men han tänkte så här: — Jag älskar Maria, och när jag förtjänar mycket pengar, skall jag gifta mig med henne om hon vill ha mig.

Och Maria tänkte så här, medan hon sökte hans fot med sin: — Att han fortfarande ska vara så blyg, att han inte kan säga något ... Kanske han inte har några pengar på sig, stackarn ...

Då Sven kände hennes lilla fot mot sin, klack det till i hjärttrakten, och han tänkte: — Hon håller säkert av mig, annars skulle hon intetrampa mig på tårna. Det gör man inte utom då man är kär, riktigt kär, till på köpet.

Nu var den första punschhalvan slut och den andra påbörjad.

Nu tyckte Sven att hela livet log emot honom. Eftermiddagens tråkighet var totalt försvunnen; ensam var han icke, ty han hade en flicka bredvid sig som han var kär i. Och då musiken spelade, tyckte han att hans själ och hennes själ befriades och båda foro de bort, långt bort mot okända länder, bortom länderna i det blå ...

Ja, så tänkte han, men då den andra punschhalvan led mot sitt slut sade han högt: — Jag håller av dig, Maria. — Men då det var sagt, blev han nästan ängslig över sin djärvhet.

Men Maria såg på honom vänligt och sade, medan hon tömde ett glas, samtidigt som hennes knä vidrörde hans:

— Ska vi gå nu, Sven?

— Ja, sade Sven, nu gå vi, så kan jag få tala med dig i ensamhet.

Så betalade de och gingo.

Då de kommo ut, frågade Maria:

— Vart ska vi gå, Sven?

Det visste inte Sven.

— Ska vi gå hem till dig? sade Maria.

— Till mig? Inte går det an, inte! sade Sven och såg förvånad på henne.

— Varför inte? sade Maria.Ja, det visste inte Sven. Men inte gick det an att hon följde med honom hem på hans rum. Vad skulle människorna säga om något sådant? Inte var det för hans egen skull han var så ängslig, utan det var för hennes.

— Men du bor väl ensam? sade Maria.

— Ja, det gör jag ... men ...

— Ja, då gå vi då, sade Maria, och så tog hon honom i armen och drog honom med sig.

Snart voro de hemma och gingo tysta uppför trapporna för att ingen skulle höra dem.

Då lampan var tänd och de fått av sig ytterplaggen, blev Sven åter lika blyg som han varit förut under kvällen.

Han satt på en stol och tänkte: — Vad skall jag säga henne. Skall jag våga be henne om en kyss?

Men Maria gick fram till honom, och utan han visste ordet om hade hon slagit sin ena arm om honom, och kysst honom på munnen, en gång, två gånger och många, många gånger.

— Nåå, sade hon, med ett menande ögonkast på Sven.

Sven var yr och vimmelkantig av de många kyssarna, men så sprang han upp och slog sina armar om henne och kysste henne vilt som en galning.

Maria skrattade.

— Har jag fått liv i dig nu? sade hon.Så började hon lösa upp sitt klänningsliv, plagg efter plagg lade hon på en stol, och snart stod hon nästan naken framför honom. Sven hade också börjat kläda av sig, men satt nu och såg på henne under tystnad.

Hon gick emot honom, finlemmad och vithylt.

Sven kastade sig plötsligt över henne, bet och kysste henne och som två ungdjur tumlade de om på mattan.

Sedan låg Sven tyst och stirrade framför sig. Ingenting begrep han av det här. Det var som om han yrat eller drömt. Så fick han en misstanke, mörk och bitter.

— Varför ville du följa mig hem i kväll? sade han.

— Jag skulle väl följa med någon, svarade hon och såg förvånad på honom.

— Följer du med vem som helst? sade Sven.

— Ja, sade hon.

Det blev med ens så mörkt och tomt inom Sven. Det var som om något hade gått sönder och spruckit inom

honom. Vad det var visste han inte, men han var förtvivlad ändå.

Maria märkte det.

— Vad är åt dig? sade hon.

— Jag är ledsen, svarade han med gråten i halsen, som han förgäves sökte svälja.

— Varför? sade Maria.

Så började hon smeka honom vänligt, men han drog sig undan som om han varit rädd för henne.

— Du är dum, sade hon då och började kläda på sig.

Sven hade vänt ryggen till, ty det äcklade honom allt vad han varit med om. Han kände sig oren ända in i själen.

— Har du några pengar? sade Maria då hon var färdigklädd.

— Ja, sade Sven och lade upp på bordet de pengar han hade i fickan. Det var sex kronor och några kopparslantar.

— Är det allt vad du har råd med? sade Maria och betraktade honom misstänksamt, som om hon varit rädd att han skulle lura henne.

— Ja, sade Sven, det är allt.

— Ja, det är inte mycket, men för gammal bekantskaps skull, så ...

Nu hade hon fått hatten på sig, var färdig, och brådskande skyndade hon sig utom dörren.

Då Sven blev ensam, sjönk han ned på en stol och började gråta. Det var så tungt och bittert allting, tyckte han. Inga vänner hade han och ingen som han kunde hålla av.

—